

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**



**Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра політичних інститутів та процесів**

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПОЛІТИКА І РЕЛІГІЯ

**Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)
Освітньо-професійна програма «Політологія»
Спеціальність **052 Політологія**
Галузь знань **05 Соціальні та поведінкові науки****

Затверджено на засіданні
кафедри політичних інститутів та процесів
Протокол № 6 від 30 грудня 2024 р.

м. Івано-Франківськ – 2024 р.

1. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ	
Назва дисципліни	Політика і релігія
Освітня програма	Політологія.
Спеціальність	052 Політологія
Галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки
Освітній рівень	Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
Статус дисципліни (основна/вибіркова)	Вибіркова
Курс / семестр	3 курс (5 семестр)
Розподіл за видами занять та годинами навчання (якщо передбачені інші види, додати)	Лекції – 12 год / 4 год Семінарські заняття – 18 год / 6 год Самостійна робота – 60 год / 80 год
Викладач (-і)	Міщук Мар'яна Богданівна
Контактний телефон	0970878570
E-mail викладача	mariana.mishchuk@pnu.edu.ua
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 90 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/course/subscription/through/url/35bcbed8f2f3dd5b2233
Консультації	Упродовж вивчення курсу згідно розкладу
Анотація до навчальної дисципліни	
<p>Дисципліна «Політика і релігія» є вибірковою дисципліною зі спеціальності «Політологія» для освітньої програми бакалавр «Політологія», яка викладається в 5 семестрі в обсязі 3 кредити (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS). Курс розроблено таким чином, щоб надати учасникам необхідні знання, обов'язкові для того, щоб здобувачі мали змогу аналізувати процеси і явища взаємозв'язку політики і релігії; оцінювати сучасні явища соціально-політичного та релігійного життя України та світу з точки зору їх дальшої перспективи; усвідомити місце політики і релігії в цілому і як, специфічного явища суспільного життя в контексті інших соціальних явищ та процесів, економіки, релігії, науки, культури, освіти; пояснити особливості політичної і релігійної психології українців в державотворчих процесах.</p>	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
<p>Метою вивчення вибіркової дисципліни «Політика і релігія» глибоке вивчення і засвоєння студентами базових знань з релігієзнавства та політології в їх поєднанні, їх взаємозв'язку на суспільному (теократія, цезаропапізм, державна церква), на індивідуальному (главою церкви може бути глава держави і навпаки), на зовнішньому та внутрішньому (структурному і функціональному рівнях).</p>	
<p>Основними цілями вивчення дисципліни є: опанування студентами понятійно-категоріальним апаратом; засвоєння матеріалу з курсу при допомозі поданих викладачем методичних рекомендацій, підготовлених семінарських занять, самостійної роботи,</p>	

індивідуальної роботи; аналіз важливих проблем; вміння застосовувати набуті знання у майбутній професійній і громадській діяльності.

4. Програмні компетентності та результати навчання

Інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у політичній сфері суспільства, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, із застосуванням теорій політичної науки.

Загальні компетенції:

ЗК-01 Знання предметної області.

ЗК-03 Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК-07. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК-08. Здатність зберігати та примножувати моральні засади функціонування державно-церковних відносин.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

СКО.1 Здатність використовувати категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки.

СКО.2. Здатність застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування ідей класиків політичної науки та релігієзнавства.

СКО.3. Здатність описувати, пояснювати політичні процеси на основі аналізу державно-церковної політики та впровадження її в життя.

СКО.4. Здатність застосовувати іструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології у фаховій діяльності:

СКО.5. Здатність аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування.

СКО.6. Здатність аналізувати публічну політику на місцевому національному, європейському та глобальному рівні.

СКО.8. Здатність виконувати політологічні дослідження з використанням сучасних методів, технологій та інструментарію політичного аналізу.

СКО.9. Здатність презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень

Програмні результати навчання:

ПРН01 Розуміти предметну область, етичні та правові засади професійної діяльності.

ПРН03. Вміти критично мислити у сфері політологічної діяльності.

ПРН04. Мати навички професійної комунікації,

ПРН05. Вміти використовуючи понятійно-категоріальний апарат політичної науки.

ПРН06. Знати свої права та обов'язки як члена демократичного суспільства та використовувати їх у політологічній діяльності.

ПРН07. Розуміти історію, закономірності та етапи генези державно-церковних відносин від найдавніших часів до сьогодення.

ПРН08. Вміти використовувати базовий категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки.

ПРН09. Вміти застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування ідей теоретиків політичної науки і релігієзнавства.

ПРН10. Вміти описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у

різних історичних, суспільно-політичних, національно-культурних та ідеологічних контекстах.

ПРН12. Вміти аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування.

ПРН13. Вміти аналізувати публічну політику на місцевому національному, європейському та глобальному рівні .

ПРН14. Застосовувати теорії класиків політичної науки і релігієзнавства у професійній діяльності.

ПРН15. Виконувати політологічні дослідження з використанням сучасних методів, технологій та інструментарію політичного аналізу.

ПРН16. Презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	12 год / 4 год
семінарські заняття / практичні / лабораторні	18 год / 6 год
самостійна робота	60 год / 80 год

Ознаки навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний/вибірковий
5-й семестр	052 Політологія	III курс	Вибірковий

Тематика навчальної дисципліни

Тема	кількість год.		
	лекції	заняття	сам.роб
Тема 1. Релігія і політика як соціальна реальність.	2		
Тема 2. Основні теорії походження релігії.	2	4	10
Тема 3. Етнічні релігії.		2	8
Тема 4. Буддизм та іслам.	2	2	8
Тема 5. Християнство та його генеза.		4	10
Тема 6. Соціальна доктрина католицизму.	2	2	10
Тема 7. УГКЦ в державотворчих процесах.	2		6
Тема 8. Соціальні аспекти релігійності.		2	
Тема 9. Релігійна конфліктологія.	2	2	8
Заг.	12	18	60

6. Система оцінювання навчальної дисципліни

Загальна система оцінювання курсу	Структура розподілу балів передбачає 4 форми контролю за навчанням студентів: 1) поточний контроль (30 балів); 2) контрольна робота (30 балів); 3) підготовка презентації/написання реферативної роботи (30 балів);
-----------------------------------	---

	<p>4)тест (10 балів). Завершується курс заліком.</p>
<p>Вимоги до письмової роботи</p>	<p>Виконання письмової роботи передбачає:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) повторення студентами лекційного матеріалу та отриманих знань при підготовці та проведенні семінарських занять, самостійного опрацювання рекомендованої літератури з питань, що виносяться на модульний контроль; 2) написання письмової роботи передбачає виконання студентами в аудиторії індивідуального завдання, що вимагає: <ul style="list-style-type: none"> – виявлення розуміння сутності понять і термінів – 5 балів; – вміння структурувати основні явища та елементи дисципліни – 10 балів; – знання теоретичних засад, поглядів і праць відомих дослідників – 15 балів; <p>Загальна кількість – 30 балів.</p>
<p>Семінарські заняття</p>	<p>Відвідування та активна участь студентів у роботі семінарських занять також є обов'язковою умовою успішного складання курсу.</p> <p>Пропонуються наступні форми роботи на семінарських заняттях:</p> <p>виступ, опонування, рецензія, участь у дискусії. На семінарських заняттях оцінці підлягають: рівень знань, продемонстрований у виступах, активність при обговоренні питань, відповіді на питання експрес-контролю тощо.</p> <p>Критеріями оцінки при усних відповідях можуть бути: повнота розкриття питання; логіка викладення; впевненість та переконливість, культура мови; використання основної та додаткової літератури (монографій, навчальних посібників, журналів, інших періодичних видань тощо); аналітичність міркування, вміння робити порівняння, висновки.</p> <p>При переведенні в бали в сумі можна набрати 30 балів.</p> <p>Виступи на семінарських заняттях оцінюються як з теоретичної, так і з практичної підготовки відповідно до національної шкали (5 балів) за такими критеріями:</p> <ul style="list-style-type: none"> – «відмінно» – здобувач освіти міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, основні положення наукових першоджерел та рекомендованої літератури, логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок; – «добре» – здобувач освіти добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає його; має практичні навички, висловлює свої міркування з

	<p>приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного матеріалу;</p> <p>– «задовільно» – здобувач освіти в основному опанував теоретичними знаннями навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх із майбутньою діяльністю;</p> <p>– «незадовільно» – здобувач освіти не опанував навчальний матеріал дисципліни, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутні наукове мислення, практичні навички не сформовані. Усна відповідь може бути доповнена наочними посібниками, зокрема, візуалізованою презентацією (обсягом 10-15 слайдів), зміст та використання якої оцінюється окремо. Вимоги до презентації по індивідуальній (самостійній) роботі; візуалізований характер, гармонійне поєднання зображень та тексту, наявність самостійно підготовлених схем і таблиць; всі елементи презентації мають бути підготовлені студентом самостійно, із дотриманням вимог академічної доброчесності</p>	
Критерії оцінювання презентації/реферату	робота є оригінальним самостійним дослідженням, у якому відбито творчий пошук студента, його вміння нестандартно мислити, працювати з науковими джерелами, висуваючи при цьому власні гіпотези з досліджуваних проблем;	25-30 балів
	наукове дослідження студента виконане на достатньо високому рівні, але має незначні недоліки в технічному оформленні, укладанні списку літератури, стилістиці тексту;	18-24 балів
	тема розкрита неповно	13-17
	робота не відповідає переважній більшості вимог до наукових досліджень, але має структуру, у списку літератури зазначено більше трьох джерел;	6-12 балів
	розкритий лише окремий аспект	5 бали
	презентація/реферат не захищений	0
Умови допуску до підсумкового контролю	<p>Здобувач допускається до підсумкового контролю за умови повного виконання всіх видів роботи, передбачених програмою навчальної дисципліни. Належне виконання:</p> <p>1) змісту питань планів семінарських занять. Для цього необхідно готувати конспекти семінарських занять.</p>	

	<p>Вітається якісна підготовка візуалізованих презентацій для відповідей на семінарські питання.</p> <p>2) індивідуальної роботи.</p> <p>3) підсумкової контрольної роботи.</p> <p>Студент (-ка) допускається до підсумкового контролю в грудні за умови відпрацювання усіх «заборгованостей» та набору визначеної кількості балів.</p>
<p>Підсумковий контроль</p>	<p>Підсумковий контроль рівня знань та успішності студентів передбачає виставлення підсумкової залікової оцінки. При поточному контролі оцінюються: систематичність роботи на практичних заняттях, рівень знань, продемонстрований у відповідях і виступах, активність при обговоренні питань, самостійне опрацювання тем, виконання індивідуальних завдань, контрольних (тестових) робіт.</p> <p>Підсумкова оцінка виставляється студенту в кінці семестру за результатами роботи на практичних заняттях, обговорення дискусійних питань, виконаних індивідуальних проектів та контрольних (тестових) завдань.</p> <p>Отримані «незадовільні» оцінки відпрацьовуються в обов'язковому порядку, але враховуються при додаванні оцінок і входять у загальну кількість отриманих оцінок.</p>

7. Політика навчальної дисципліни

Політика курсу полягає у послідовності набуття знань, умінь і навичок у ході лекцій, семінарських занять і самостійної роботи. Відвідування лекцій для здобувачів є обов'язковим. Політика курсу передбачає перездачу усіх невиконаних завдань в силу серйозних запізнь на заняття або пропущених пар без поважних причин. За умови відсутності здобувача на лекції чи семінарського заняття, отримання негативної оцінки на семінарських заняттях або ж невчасного виконання індивідуальної роботи визначений день для відпрацювання пропущених аудиторних занять, негативних оцінок та подачі індивідуальних робіт – середа, 15.00 год. – 17.00 год. У випадку запозичених робіт, випадків плагіату, виявів академічної недоброчесності (списування), недобропорядної поведінки в аудиторії викладач пропонує здобувачеві повторно виконати необхідний вид роботи.

Академічна доброчесність. Дотримання академічної доброчесності засновується на ряді положень та принципів академічної доброчесності, що регламентують діяльність здобувачів вищої освіти та викладачів університету. Ознайомитися з даними положеннями та документами можна за посиланням: <https://pnu.edu.ua/положення-про-запобігання-плагіату/>.

Відвідування занять є обов'язковим. У разі відсутності здобувача освіти можливість і порядок відпрацювання пропущених занять регламентується [Положенням про порядок організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника \(введено в дію наказом ректора № 309 від 19.05.2023 р.\)](#)

Неформальна освіта. Питання визнання результатів навчання, отриманих у процесі неформальної освіти, регулюється «[Положенням про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника](#)» (<http://surl.li/gmskrh>)

Здобувачам враховувати результати навчання, отримані в процесі неформальної освіти на

курсах дистанційного навчання таких платформ, як Coursera, Prometheus, EdEra, Всеосвіта, тощою

Для прикладу на платформі Prometheus, здобувачі можуть пройти такий курс «Захист релігійних прав в Україні:». URL: <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/zakhyst-relihiinykh-prav-v-ukraini/>

Визнання результатів неформального навчання в Університеті включає подання здобувачем заяви, ідентифікацію задекларованих ним результатів, їх оцінювання університетом та ухвалення рішення щодо зарахування відповідних освітніх компонентів або відмови у визнанні. Цей процес спрямований на забезпечення відповідності задекларованих результатів вимогам освітніх програм.

8. Рекомендована література

1. Балух В. Відносини держави і релігійних організацій: українські реалії і проблеми // Релігія та соціум. 2016. № 1-2. С. 47-54. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/relsoc_2016_1-2_9.
2. Брицин, М., Васін, М. (2023). Віра під вогнем: до-сліджуючи релігійну свободу в умовах війни в Україні. Франклін, Теннессі, США: Місія Євразія, 2023. 28 с. URL: <https://bit.ly/2023-ME-report-on-Ukraine>
3. Василяк А. Модель взаємовідносин держави і релігійних організацій у США // Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnadu_2009_1_29
4. Волковський, В. (2020). "Русский мир" як доктрина: методологічні філософські проблеми і виміри до-слідження. Мультиверсум. Філософський альманах, 2 (172),15-31. <https://doi.org/10.35423/2078-8142.2020.2.2.02>
5. Волковський, В. (2023). «Русский мір» як сучасна російська громадянська релігія: політично-філософський вимір дослідження. Мультиверсум. Філософський альманах. 2(178), 3-33. <https://doi.org/10.35423/2078-8142.2023.2.1.1>.
6. Здіорук, С. І., Токман, В. В. (2023). Державно-церковні та суспільно-релігійні відносини в умовах війни Росії проти України. Київ, НІСД, 36 с. <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2023.07>
7. Кобець, Ю., Міщук, А., Міщук, М. Основи християнської демократії: історія, теорія, практика. Літопис Волині. 2024. №30. С. 176-181 <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2024.30.29>
8. Колодний, А. (ред.) (2019). Релігійна безпе-ка/небезпека України. Збірник наукових праць і матеріалів. Київ, УАР. 402 с. <https://ure-online.info/religijna-bezpeka-nebezpeka-ukrayiny>
9. Колодний, А. М., Филипович, Л. О. (2020). Концепція релігійної безпеки: методологічні підходи акаде-мічного релігієзнавства. Софія, 2 (16), 19-23.
10. Колодний, А. (ред.), Филипович, Л. (ред.), Арістова, А. (ред.) (2021). Релігійні ідентичності в їх сутності і конфесійних виявах: український контекст. Київ, УАР. 348 с.
11. Колодний, А. (ред.) Филипович Л. (ред.) (2024). Функціональність релігії: Український контекст. Київ, УАР. 339 с.
12. Міщук М. Політика і релігія. Методичні рекомендації щодо викладання дисципліни для підготовки здобувачів вищої освіти ступеня бклавпа за спеціальністю 052 “Політологія”. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2022. 30 с.
13. Міщук М. Релігійні конфлікти Матеріали звітної наукової вебконференції викладачів, докторантів, аспірантів університету за 2021 рік Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 4–5 квітня 2022 р., м. Івано-

Франківськ. Електронне видання. Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2022. 275 с. С.62-64

14. Міщук А., Міщук М. Соціальна доктрина католицизму: концепція свободи. Матеріали звітної наукової вебконференції викладачів, докторантів, аспірантів університету за 2023 рік Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 1–5 квітня 2024 р., м. Івано-Франківськ. Електронне видання. Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2024. С.82-83

15. Міщук А. І., Міщук М. Б. Рівність і свобода в соціальній доктрині католицизму. Перспективи розвитку науки, освіти, технологій і суспільства в Україні та світі: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Полтава, 7 березня 2024 р.): у 2 ч. Полтава: ЦФЕНД, 2024. Ч. 2. 63-64

16. Міщук А., Міщук М. Релігійний фактор державотворчих процесів в контексті забезпечення національної безпеки України (на прикладі УГКЦ). Актуальні проблеми політики, інформації та безпеки: колективна монографія(за ред. Марчук В.В.); Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника; Факультет іст., політол. і міжнар. від-н. Івано-Франківськ: Ярина, 2022. с.107-132.

17. Міщук, А., Міщук, М. Релігійна безпека України. Вісник Прикарпатського університету. Серія: Політологія. 2024. № 17. С. 145- 154. <https://doi.org/10.32782/2312-1815/2024-17-19>

18. Полетко В. Р. Чи може демократична конституційна держава уникнути релігійних основ легітиматії? // Наукові записки Українського католицького університету. Серія : Богослов'я. 2016. Вип. 3. С. 283-300. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nzuku_2016_3_18.

19. Саган, О. (ред.) (2023). Георелігійні процеси і кон-фесійні трансформації в Україні Київ, Світ Знань. 318 с. <https://drive.google.com/file/d/1cGui9VMY7-K6Uvo-x24CRTIxVtsz1im4J/view>

20. Филипович, Л. (ред.), Арістова, А. (ред.) (2022). Український світ в його релігійних вимірах. Київ, Світ знань. 196 с. https://drive.google.com/file/d/1FhWP6mH_76WKJ6tzoMtQrxsEevx6KLVu/view

21. Филипович, Л. (2024). Сучасні виклики для України у сфері релігійної безпеки. Науковий щорічник “Історія релігій в Україні” Львів, Видавничий відділ Львівського музею історії релігії “Логос”. Вип. 34, 210-220. <http://religio.org.ua/index.php/religio/article/view/1534>

22. Филипович Л., Колодний А. (2024). Релігійна безпека: базові наративи та сучасні виклики. Незалежність України: права людини та національна безпека: збірник матеріалів Четвертої міжнародної науко-во-практичної конференції (Львів, 12 квітня 2024 року), Національний університет «Львівська політехніка». Київ, КНТ, 34-37.

23. Geraskov S, Volotovska V. Religious Security as Factor of Developing National Resilience: The Case of Ukraine. (2024). *International Journal of Religion*, 5(10), 3162-3171. <https://doi.org/10.61707/9n3bfa79>

24. Mubarak, A. Religion and Politics: Integration, Separation and Conflict https://www.irenees.net/bdf_fiche-analyse-884_en.html

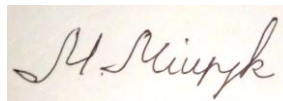
25. Shani G. Religion as security: an introduction URL:<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/21624887.2016.1221194>

26. Fylypovych L., Horkusha O. Religious security as a component of the national security of Ukraine: actualization of the problem in wartime. URL: <https://skhid.kubg.edu.ua/article/view/310416>

27. Fylypovych, Liudmyla and Horkusha, Oksana (2024). "Ruskiy Mir" and "Ukrainskyi Svit": Ontological and Anthropological Antagonists. Occasional Papers on Religion in Eastern Europe, 44(5), Article 3. <https://doi.org/10.55221/2693-2229.2518>

28. Predko, Olena and Predko, Denys (2024). Religious Security: Its Essence and Main Factors (Ukrainian Context). Occasional Papers on Religion in Eastern Europe, 44 (3), Article 5. <https://doi.org/10.55221/2693-2229.2516>

Викладач:

A rectangular image showing a handwritten signature in black ink on a light-colored background. The signature is written in a cursive style and appears to read 'M. Mishuk'.

Міщук М.Б.